

การศึกษาวรรณกรรมนิทานไทยตามทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดีมีร์ พรอพพ์

นางสาวพิชญานิ เชียงศิริ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๔๒

ISBN 974-334-451-9

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I ๑๑๑ ๘๐๒ ๔

**A STUDY OF THAI FOLK LITERATURE USING VLADMIR PROPP'S
STRUCTURAL THEORY OF THE FOLKTALE**

Miss Pitchayanee Chengkeeree

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-334-451-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาวรรณกรรมนิทานไทยตามทฤษฎีโครงสร้างนิทานของ
วลาดิเมียร์ พรอพพ์
โดย นางสาวพิชญานี เชิงศิริ
ภาควิชา ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ศิราพร ณ ถลาง

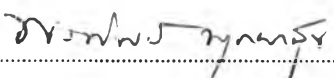
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

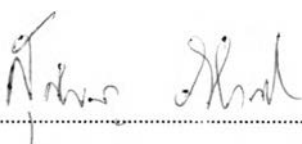

..... คณะบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา ตังศภักดิ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวรรณ เกรียงไกรเพชร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิราพร ณ ถลาง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ พุกผาสุข)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุกัญญา ภัทรราชัย)

พิชญานี เชิงศิริ : การศึกษาวรรณกรรมนิทานไทยตามทฤษฎีโครงสร้างนิทานของ
วลาดีมีร์ พรอพพ์ (A STUDY OF THAI FOLK LITERATURE USING VLADIMIR PROPP'S
STRUCTURAL THEORY OF THE FOLKTALE) อ.ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์
ดร.ศิราพร ณ ถลาง, ๒๕๓ หน้า. ISBN : 974-334-451-9

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างของวรรณกรรมนิทาน
จักร ๆ วงศ์ ๆ ของไทย ตามแนวทฤษฎีโครงสร้างของวลาดีมีร์ พรอพพ์ นักคติชนวิทยาชาวรัสเซีย
ผู้วิจัยได้นำวรรณกรรมนิทานของภาคต่างๆ จำนวน ๖๑ เรื่อง มาวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้าง
ของวรรณกรรมนิทานแต่ละภาค และสรุปโครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานไทยโดยรวม

วรรณกรรมนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ของไทย อาจแบ่งโครงเรื่องออกได้เป็น ๓ โครงเรื่อง คือ
โครงเรื่องแบบที่ ๑ เรื่องเริ่มที่ตัวละครวัยเด็ก โครงเรื่องแบบที่ ๒ เรื่องเริ่มที่ตัวละครวัยหนุ่ม
และโครงเรื่องแบบที่ ๓ เรื่องเริ่มที่ตัวเอกมีภรรยาอยู่แล้ว ทั้งนี้ วรรณกรรมนิทานของบางภาค
อาจมีโครงเรื่องครบทั้ง ๓ โครงเรื่อง คือ ภาคกลาง และภาคใต้ และบางภาคอาจมีเพียง ๒ โครง
เรื่องเท่านั้น คือ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อนำตอนต่าง ๆ ในโครงเรื่องแต่ละ
แบบมารวมกันจะได้ลำดับตอนในวรรณกรรมนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ โดยรวมดังนี้ ตอนวัยเด็ก
ตอนได้นาง ตอนได้นางครั้งที่สอง และตอนกลับเมือง

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า วรรณกรรมนิทานของแต่ละภาคมีโครงสร้างหลักที่รองรับและ
กำหนดลำดับเหตุการณ์และการดำเนินเรื่องของนิทาน และเมื่อเปรียบเทียบโครงสร้างหลักของ
วรรณกรรมนิทานแต่ละภาค พบว่ามีโครงสร้างร่วมกัน อันทำให้สามารถสรุปลักษณะของโครง
สร้างหลักของวรรณกรรมนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ของไทยโดยรวมได้ โครงสร้างหลักของนิทานไทย
นี้ประกอบด้วยเหตุการณ์และการลำดับเหตุการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะของนิทานไทยที่ไม่เหมือน
กับโครงสร้างหลักของนิทานรัสเซียที่พรอพพ์ใช้ ทำให้สรุปได้ว่านิทานในแต่ละวัฒนธรรมมีโครง
สร้างหลักที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองที่กำหนดการดำเนินเรื่องของนิทาน เช่นเดียวกับที่ภาษา
แต่ละภาษามีไวยากรณ์เป็นของตนเอง

ภาควิชา ภาษาไทย
สาขาวิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา ๒๕๔๒

ลายมือชื่อนิสิต พิชญานี เชิงศิริ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ศิราพร ณ ถลาง
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

##3971203422 : MAJOR THAI

KEY WORD : THAI FOLK LITERATURE /VLADIMIR PROPP/STRUCTURAL THEORY

PITCHAYANEE CHENGKEEREE : A STUDY OF THAI FOLK LITERATURE USING VLADIMIR PROPP'S STRUCTURAL THEORY OF THE FOLKTALE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. SIRAPORN NATHALANG, Ph.D. 253 pp. ISBN : 974-334-451-9.

This thesis aims at analyzing the structure of Thai folk literature particularly the literature based on *chakchak wongwong* tales - Thai fairytales. The structural theory of folktale of Vladimir Propp, a Russian folklorist, will be used as framework in analyzing 61 folktales from all the regions in Thailand. The structure of folk literature in each region will be compared and the structure of Thai *chakchak wongwong* literature in general will be identified.

There are 3 kinds of plots in Thai *chakchak wongwong* stories. The first kind starts with the hero's childhood; the second, the hero's searching for a spouse and the third, the hero as a married man. All the 3 kinds of plots are found in central Thai and southern Thai stories whereas only the first and the second kind of plots are found in northern and northeastern Thai stories. If we combine all the episodes found in all the 3 plots, the sequence of Thai *chakchak wongwong* stories will be as follows: hero's childhood, hero's searching for a spouse, hero's getting more women and last, hero's returning home.

The thesis finds out that there is a structure underlying and determining the sequence of the hero's behaviors in Thai folk literature in each region. When comparing the structure of folk literature in each region, we can decode and identify the common structure of Thai *chakchak wongwong* literature in general. The structure of Thai fairytales is different from that of Russian fairytales. We can thus conclude that the *fairytales* in each culture has its own *structure* that determines the sequence of hero's behaviors in the stories, the same way as each *language* has its own *grammar*.

ภาควิชา ภาษาไทย
สาขาวิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา ๒๕๕๒

ลายมือชื่อนิสิต นพรัตน์ เจริญศิริ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ศักดิ์พรหม คุ้ม
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของ รศ. ดร. ศิราพร ณ ถลาง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งให้คำปรึกษาและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการวิจัย ทั้งยังช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเมตตาเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ. สุวรรณา เกரியงไกรเพ็ชร ผศ. ดร. พรทิพย์ พุกผาสุข และ รศ. สุกัญญา ภัทราชัย ที่กรุณาอ่านและให้คำแนะนำ จนวิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ถูกต้องยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย ทั้งขอน้อมรำลึกถึงพระคุณครูทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยมาเป็นลำดับ

ขอขอบคุณ ไชยยันต์ ไชยยะ พรศิริ นาควัชระ มารศรี สอทิพย์ วาสนา ศรีรักษ์ ศิริพร ภัคดีผาสุข สรดี ใจสะอาด สุภาพร พลายนเล็ก อมรรัตน์ ธรรมานนท์ และพี่ๆ น้องๆ ภาควิชาภาษาไทยทุกคน ที่ได้ให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด และท้ายที่สุดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่ชายทั้งสอง ที่ให้การสนับสนุนให้ความรักและความเข้าใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่	
๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
สมมติฐานของการวิจัย.....	๕
ขอบเขตของการวิจัย	๕
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	๘
วิธีดำเนินการวิจัย	๙
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	๙
๒ ทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดีมีร์ พรอพพ์	๑๐
๒.๑ ความเป็นมาของแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดีมีร์ พรอพพ์.....	๑๐
๒.๒ ทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดีมีร์ พรอพพ์	๑๑
๒.๒.๑ การจำแนกพฤติกรรม	๑๓
๒.๒.๒ ตัวอย่างการวิเคราะห์นิทานรัสเซีย	๑๗
๒.๒.๓ การเรียงลำดับเหตุการณ์	๒๐
๓ การวิเคราะห์โครงสร้างของวรรณกรรมนิทานภาคต่าง ๆ	๒๒
๓.๑ วรรณกรรมนิทานภาคกลาง	๒๕
๓.๑.๑ โครงเรื่องแบบที่ ๑	๒๕
๓.๑.๒ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคกลาง	๓๓
๓.๑.๓ โครงเรื่องแบบที่ ๒.....	๓๖
๓.๑.๔ การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคกลาง	๕๒
๓.๑.๕ โครงเรื่องแบบที่ ๓	๕๕

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

๓.๑.๖	การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๓ ของวรรณกรรมนิทาน วรรณกรรมนิทานภาคกลาง.....	๕๘
๓.๒	วรรณกรรมนิทานภาคใต้.....	๖๒
๓.๒.๑	โครงเรื่องแบบที่ ๑	๖๒
๓.๒.๒	การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคใต้	๗๑
๓.๒.๓	โครงเรื่องแบบที่ ๒	๗๓
๓.๒.๔	การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคใต้	๘๒
๓.๒.๕	โครงเรื่องแบบที่ ๓	๘๔
๓.๒.๖	การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๓ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคใต้	๘๙
๓.๓	วรรณกรรมนิทานภาคเหนือ	๙๓
๓.๓.๑	โครงเรื่องแบบที่ ๑	๙๓
๓.๓.๒	การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคเหนือ	๑๐๖
๓.๓.๓	โครงเรื่องแบบที่ ๒	๑๑๐
๓.๓.๔	การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคเหนือ.....	๑๓๑
๓.๔	วรรณกรรมนิทานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	๑๓๖
๓.๔.๑	โครงเรื่องแบบที่ ๑	๑๓๖
๓.๔.๒	การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๑ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	๑๔๖
๓.๔.๓	โครงเรื่องแบบที่ ๒	๑๔๘
๓.๔.๔	การวิเคราะห์พฤติกรรมหลักของโครงเรื่องแบบที่ ๒ ของวรรณกรรมนิทาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	๑๕๓
๔	การวิเคราะห์โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานไทย.....	๑๕๖
๔.๑	การวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงเรื่องแต่ละแบบของทุกภาค.....	๑๕๖
๔.๑.๑	โครงเรื่องแบบที่ ๑	๑๕๖
๔.๑.๑.๑	เปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมนิทานตอนวัยเด็กของ ทุกภาค.....	๑๕๖

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

๔.๑.๑.๒	เปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมนิทานตอนได้นางของ ทุกภาค.....	๑๕๘
๔.๑.๑.๓	เปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมนิทานตอนกลับเมืองของ ทุกภาค.....	๑๕๙
๔.๑.๒	โครงเรื่องแบบที่ ๒	๑๖๐
๔.๑.๒.๑	เปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมนิทานตอนได้นางของ ทุกภาค.....	๑๖๐
๔.๑.๒.๒	เปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมนิทานตอนผจญภัย-ได้นาง ครั้งที่สองของทุกภาค.....	๑๖๑
๔.๑.๒.๓	เปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมนิทานตอนกลับเมืองของ ทุกภาค.....	๑๖๒
๔.๑.๓	โครงเรื่องแบบที่ ๓	๑๖๒
๔.๑.๓.๑	เปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมนิทานตอนผจญภัย-ได้นาง ครั้งที่สองของทุกภาค.....	๑๖๒
๔.๑.๓.๒	เปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมนิทานตอนผจญภัยครั้งที่สอง ของทุกภาค.....	๑๖๓
๔.๑.๓.๓	เปรียบเทียบโครงสร้างวรรณกรรมนิทานตอนได้ลูก-กลับเมืองของ ทุกภาค.....	๑๖๔
๔.๒	การสรุปและการเปรียบเทียบโครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานแต่ละภาค	๑๖๔
๔.๒.๑	การสรุปโครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคกลาง.....	๑๖๔
๔.๒.๒	การสรุปโครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคใต้.....	๑๖๖
๔.๒.๓	การสรุปโครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคเหนือ	๑๖๗
๔.๒.๔	การสรุปโครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคตะวันออก- เฉียงเหนือ.....	๑๖๙
๔.๓	การสรุปโครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานจักรววงศ์ของไทย.....	๑๗๐
๔.๔	การวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้างหลักวรรณกรรมนิทานของไทยกับโครงสร้าง หลักวรรณกรรมนิทานรัสเซียของ วลาดิเมียร์ พรอพพ์	๑๗๔
๕	สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๗๙

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

รายการอ้างอิง.....	๑๘๒
ภาคผนวก	๑๘๔
ภาคผนวก ก	๑๘๕
ภาคผนวก ข.....	๑๙๐
ประวัติผู้วิจัย.....	๒๕๓

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๑	โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคต่างๆ ตอนวัยเด็ก ๑๕๖
ตารางที่ ๒	โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคต่างๆ ตอนได้นาง ๑๕๘
ตารางที่ ๓	โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคต่างๆ ตอนกลับเมือง..... ๑๕๙
ตารางที่ ๔	โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคต่างๆ ตอนได้นาง ๑๖๐
ตารางที่ ๕	โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคต่างๆ ตอนผจญภัย-ได้นาง ครั้งที่สอง..... ๑๖๑
ตารางที่ ๖	โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคต่างๆ ตอนกลับเมือง..... ๑๖๒
ตารางที่ ๗	โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคต่างๆ ตอนผจญภัย-ได้นาง ครั้งที่สอง..... ๑๖๒
ตารางที่ ๘	โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคต่างๆ ตอนผจญภัยครั้งที่ ๒..... ๑๖๓
ตารางที่ ๙	โครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานภาคต่างๆ ตอนได้ลูก-กลับเมือง..... ๑๖๔